

ČESKÝ A FINSKÝ UČITEL PRIMÁRNÍ ŠKOLY NA POZADÍ PODMÍNEK INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

CZECH AND FINNISH PRIMARY SCHOOL TEACHERS AGAINST THE BACKGROUND OF INCLUSIVE EDUCATION

Veronika Bačová

Katedra pedagogiky a psychologie, Pedagogická fakulta, Technická univerzita, Liberec

Abstrakt

Příspěvek ukazuje učitele v inkluzivním vzdělávání v České republice a ve Finsku. Hlavním cílem je srovnat empiricky podložené profily českých a finských učitelů primární školy, se zaměřením na faktory, které přispívají k úspěchu inkluzivního vzdělávání ve Finsku a jak mohou tyto poznatky zlepšit český vzdělávací systém a profesi učitele. Studie se opírá o kvalitativní výzkum, kde bylo za účelem srovnání analyzováno 20 učitelů, přičemž byly použity metody tematické analýzy, polostrukturovaného rozhovoru a pozorování. Zjištění byla použita k vytvoření profilů učitelů a jejich následnému srovnání. Výsledky ukázaly, že efektivní učitelé v inkluzivním vzdělávání jsou charakterizováni pozitivním přístupem k inkluzi, používáním rozmanitých výukových metod, aplikací individualizace a diferenciací ve výuce a práci v multiprofesionálních týmech.

Klíčová slova: učitel; inkluzivní vzdělávání; profesní kompetence; podmínky pro inkluzivní vzdělávání; případová studie

Abstract

The paper shows teachers in inclusive education in the Czech Republic and Finland. The main aim is to compare empirically based profiles of Czech and Finnish primary school teachers, focusing on the factors that contribute to the success of inclusive education in Finland and how these findings can improve the Czech education system and the teaching profession. The study is based on qualitative research, where 20 teachers were analysed for comparative purposes using thematic analysis, semi-structured interview and observation methods. The findings were used to create teacher profiles and then compare them. The results showed that effective teachers in inclusive education are characterized by a positive approach to inclusion, the use of diverse teaching methods, the

application of individualization and differentiation in teaching, and working in multi-professional teams.

Keywords: teacher; inclusive education; professional competences; conditions for inclusive education; case study

1 ÚVOD

V nedávné době se inkluzivní vzdělávání stalo důležitým tématem diskuzí po celém světě. Tento trend odráží historický posun od segregace žáků s různými potřebami ve vzdělávání k jejich integraci do běžných škol. Dnešní inkluzivní přístup umožňuje žákům se SVP vzdělávat se společně se svými vrstevníky, nezávisle na jejich handicapu. Inkluzivní principy se staly nedílnou součástí vzdělávací politiky a znamenaly změnu nejen pro samotné učitele, ale i pro legislativní prostředí (Opravilová, Hejlová et al., 2016; Foreman, 2020).

2 TEORIE

Výzkumy naznačují některé nedostatky v přípravě učitelů v inkluzivním vzdělávání. Movkebaievá, Oralkanová a Elmira (2013) zjistily nedostatek motivace, efektivních strategií výuky a reflexe práce. Forlin (2010) zdůrazňuje nedostatek rozvoje dovedností. De Boer, Pijl a Minnaert (2011) spojují negativní postoj s nedostatkem praktických zkušeností. České šetření (Pivarč, 2020) ukazuje, že zkušenost neovlivňuje postoj k inkluzi, ale pozitivně hodnotí roli speciálních pedagogů a podporu ze strany vedení školy. Nedostatek systémové podpory a kontinuálního profesního růstu může vést k negativnímu postoji k inkluzivnímu vzdělávání a snížení kvality vzdělávacího procesu pro studenty se speciálními potřebami, což může negativně ovlivnit kvalitu vzdělávacího procesu a vést k nedostatečnému respektování individuálních potřeb žáků v heterogenní třídě.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Ke sběru dat byly vybrány tři hlavní metody případové studie podle Stakea (1995): analýza literatury, pozorování a rozhovory. Použití více metod sběru dat

umožňuje datovou triangulaci, což zvyšuje úroveň validity a reliability kvalitativního výzkumu – aspekty, které často představují výzvu v kvalitativním výzkumu. Studijním případem byl učitel v kontextu inkluzivního vzdělávání. Výzkumný soubor zahrnoval 10 finských učitelů základních škol a 10 českých. Sběr dat byl rozdělen do dvou fází: 1. pozorování; 2. rozhovory. Pro analýzu dat byly rozhovory transkribovány a následně použito otevřené kódování (Hendl, 2008). Na základě těchto dat byly následně vytvořeny kazuistiky jednotlivých případů, které byly doplněny o informace z pozorování a tematické analýzy.

4 VÝSLEDKY/OČEKÁVÁNÉ VÝSLEDKY

Výsledky ukazují zásadní uvažování finských učitelů o své profesi a vnímání významu složek pro realizaci inkluzivního vzdělávání. Dotazovaní finští učitelé kladou důraz na klíčovost hodnot a postojů, respektive pozitivního postoje k inkluzivnímu vzdělávání. Při pohledu do českého prostředí se klade důraz spíše na znalosti, a to na znalosti ze speciální pedagogiky (Pivarč, 2020).

Finský učitel využívá podporu pro všechny žáky bez ohledu na jejich potřeby, zatímco český učitel se často soustředí hlavně na žáky se SVP. Finští učitelé často pracují v multidisciplinárních týmech, kde spolupracují s dalšími odborníky, zatímco čeští učitelé často nemají takovou možnost a čelí výuce sami. Finským učitelům jsou k dispozici oficiálně diferenciované učebnice, což je výhoda oproti českým učitelům, kteří nemají k dispozici oficiální diferenciované materiály.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Tento příspěvek zkoumal a porovnával postavení a zkušenosti českých a finských učitelů primárního vzdělávání v kontextu inkluzivního vzdělávání. Analýza odhalila několik klíčových rozdílů i podobností v přístupech, metodách a výzvách, kterým čelí učitelé v obou zemích. Hlavní výzvou pro české učitele je získání potřebných zdrojů a podpory pro efektivní implementaci inkluzivního vzdělávání. Je důležité, aby se zvýšilo povědomí a poskytovalo školení pro učitele, aby mohli efektivně reagovat na potřeby všech studentů. V případě Finska, i když jsou zde již dobře zavedené postupy, je stále potřeba neustálého hodnocení a přizpůsobování těchto praxí, aby se udržely v souladu s měnícími se potřebami studentů.

6 LITERATURA

- De Boer A., Pijl S. J., & Minnaert A. (2011). Regular primary schoolteachers' attitudes towards inclusive education: a review of the literature. *International Journal of Inclusive Education*, 15(3), 331–353.
- Foreman, P. (2020). *Historical and Philosophical Foundations of Inclusive Education*. Oxford Research Encyclopedia of Education.
- Forlin, C. (2010). *Teacher Education for Inclusion: Changing Paradigms and Innovative Approaches*. Routledge.
- Hendl, J. (2008). *Kvalitativní výzkum: Základy teorie, metody a aplikace*. Portál.
- Movkebaieva, Z., Oralkanova, I., & Elmira, E. (2013). The Professional Competence of Teachers in Inclusive Education. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 89, 549–554.
- Opravitová, E., Hejlová, E., Uhlířová J., & Bravená, N. (2016). *Nahlížení do světa dětí*. Masarykova univerzita v Brně.
- Pivarč, J. (2020). *Na cestě k inkluzi: Proměny pedagogických procesů ve vzdělávání a jejich pojetí učiteli a zástupci vedení ZŠ*. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy.
- Stake R., (1995). *Art of Case Study Research*. Sage Publications.